

David Zuiderhoek, architect van de Petrakerk

Zuiderhoek volgde in de jaren 1927 tot 1937 opleidingen aan de Industrieschool voor Bouwkunde en aan de Bouwkunstacademie te Amsterdam. Na zijn opleiding heeft hij bij diverse architectenbureaus — zoals bij Jantzen, Eschauzier en bij Verhagen en Kok — gewerkt totdat hij in 1945 benoemd werd tot stadsarchitect van Amersfoort. Hij ontwierp voor Amersfoort de wijken De Koppel, Kruiskamp, Leusderkwartier, Rustenburg en Soesterkwartier. Buiten Amersfoort heeft hij onder andere de wijken Presikhaaf III in Arnhem, Kerschoten in Apeldoorn en Alandsbeek in Leusden ontworpen.

Als architect ontwierp Zuiderhoek onder meer de Eembrug, de Bergkerk, het Monument aan de Appelweg in Amersfoort en hoofdkantoor van DHV in Amersfoort.

Zuiderhoek overleed in oktober 1993 op 82-jarige leeftijd in Amersfoort. Zuiderhoek was officier in de Orde van Oranje-Nassau. Eind mei 2017 verscheen de monografie 'David Zuiderhoek, componist van de ruimte'.

Er zijn twintig gebouwde kerken van Zuiderhoek bekend, enkele van zijn belangrijkste kerken zijn Bergkerk (Amersfoort) 1952 en de Petrakerk 1960. Althans dat is de mening van de latere beschouwers van het werk van David Zuiderhoek, blijkbaar dacht hij er zelf anders over:

*Zuiderhoek heeft zijn archief in 1986 geschonken aan de voorloper van het Nederlands Architectuur instituut (Nai), waar het zich nu bevindt. Het archief in het Nai bevat precies honderd werken. Wie op internet zoekt komt al snel veel werken tegen die niet op de plaatsingslijst van het Nai voorkomen. Als voorbeeld: Er zijn mij twintig gebouwde kerken van Zuiderhoek bekend. Op de lijst van Nai staan er maar elf, waarvan er één niet gerealiseerd is. Op de Nai-lijst staat wel een ondergeschikte verbouwing (Nicolaaskerk, 1972) maar enkele van zijn belangrijkste kerken (Bergkerk, 1952 en **Petrakerk, 1960**) staan er niet op. Bij de Bergkerk in Amersfoort is dat verklaarbaar omdat Zuiderhoek dat gebouw waarschijnlijk als stadsarchitect heeft ontworpen maar naar het ontbreken van de **Petrakerk in Veenendaal** kunnen we alleen maar raden. Wellicht dat Zuiderhoek een aantal werken niet de moeite van het bewaren vond? Van zijn werk als stadsarchitect zit niets in het Nai-archief. Uit de periode voor 1960 staan slechts drie kleinere werken op de Nai-lijst (uit 1947, 1950 en 1952).*

Bron: Martin Groenesteijn in [Local Heroes #11 over David Zuiderhoek](#). April 2014. Verder schrijft Martin Groenesteijn over de kerken welke door David Zuiderhoek zijn ontworpen:

Zuiderhoek realiseert twintig kerken, waarvan alleen in 1966 al vijf, een enorm aantal. Opmerkelijk is dat hij, in de toen nog verzuilde samenleving, opdrachten krijgt van hervormde, gereformeerde en katholieke kerkbesturen. De kerkopdrachten lopen uiteen van de modernisering van een oud gebouw (Dieren-Opstandingskerk), de reconstructie van een middeleeuws schip tegen een bestaande toren (Vleuten) tot complete nieuwbouw. Twee kerken zijn ondertussen alweer gesloopt (De Lier en Apeldoorn-Opstandingskerk), een ander verbouwd tot appartementen (Baarn-Opstandingskerk). In algemene zin bestaan de kerken vrijwel allemaal uit een groot, bakstenen hoofdvolume, meestal met een plat dak, de feitelijke kerkzaal. De kerkzaal bestaat ook binnen uit schoonmetselwerk van niet parallelle wanden (i.v.m. de akoestiek) met meestal maar één of twee grote raamopeningen. Eigenlijk is raamopening niet het goede woord, vaak is het een complete glas-in lood-gevel. Om de kerkzaal heen laagbouw met ondergeschikte functies en een patio. Vaak is de patio aan één zijde voorzien van een pergola, zodat de patio een mooie overgang vormt tussen gebouw en omgeving. Het interieur is vaak ruimtelijk interessant, zeker bij de

overgang van hoge en lage ruimtes. Bijna altijd is er een vrijstaande toren. De torens verschillen nogal in verschijningsvorm, soms elegant maar ook buitengewoon plomp (Den Bosch). Vaak vormt het totaal van toren, zaal en laagbouw een asymmetrische compositie.

De Opstandingskerk in Baarn (1965) wijkt in twee opzichten af van deze karakteristieken.

Opstandingskerk, Baarn
(bron reliwiki, foto J.
van Nes, 1983)

Dit gebouw is van oorsprong namelijk wel symmetrisch en heeft een fors geknikt zadeldak, bekleed met leien. Dat dak heeft te maken met de stedenbouwkundige aspecten, het is namelijk bekend dat Zuiderhoek het perceel eigenlijk te klein vond. Door het gebouw een lage goot te geven wilde hij het gebouw kleiner laten lijken. Wel zijn in deze kerk twee andere kenmerken zichtbaar die tot het 'handschrift' van Zuiderhoek behoren, de kopgevel uit schuingeplaatste metselwerkvlakken met daartussen smalle raamstroken. Hierdoor komt er prachtig indirect licht binnen. In andere kerken varieert hij op dit thema door een zigzag wand te maken (Apeldoorn- Open Hofkerk en Gouda).

Open hofkerk, Apeldoorn
(1966)

Maar het meest opvallend zijn wel de 'claustra's'. Betonelementen met een vrij willekeurige perforatie, voorzien van glas. Vaak ook gekleurd glas. Of deze elementen destijds een catalogus-product waren of ontwikkeld zijn door Zuiderhoek is niet bekend. Feit is wel dat hij ze veel heeft toegepast, voor het eerst bij de modernisering van een oude kerk in Dieren. In Baarn zijn de lang wanden gemetseld uit deze claustra's, die het interieur daardoor grotendeels bepalen. 'zijn' moet hier eigenlijk vervangen worden door 'waren'. In de

60 jaar
Petrakerk

22-6-1960 / 22-6-2020

jaren negentig is deze kerk namelijk verbouwd tot appartementen waar bij het interieur verloren is gegaan en de langs gevels grotendeels gesloopt zijn.

In 1952 realiseerde Zuiderhoek de Bergkerk in Amersfoort, zijn eerste kerk, en deze wijkt stilistisch nogal af van zijn latere kerken.

Bergkerk, Amersfoort
(1952)

De invloeden van de 'Delftse School' zijn hier nog duidelijk aanwezig. Eenvoudige volumes, flauwe kappen, vrij hangende goten en rijk gedetailleerd metselwerk en een gepleisterd interieur. Veel van de typologische oplossingen, zoals veel gebruikte de asymmetrische kerkzaal, zijn al wel aanwezig.

Interieur, Pauluskerk
(1963)

Pauluskerk, Gouda (1963)

Elf jaar later wordt in Gouda de Pauluskerk geopend. Van buiten een vrij sobere bakstenen kolos met één enorm glas-in-lood raam en een elegante toren in de vijver voor het gebouw. De kraakheldere plattegrond betreft de gangzone ruimtelijk bij de tamelijk introverte kerkzaal (zoals in de Bergkerk) waardoor toch zicht op de omgeving mogelijk is. Het schoonmetselwerk binnen is bezaaid met kruisjes door afwisselend twee-koppen-en-een-strek iets te laten uitsteken of iets te laten inspringen.

Niet alle kerken zijn even verfijnd. De indruk ontstaat dat het op bepaalde momenten op het bureau Zuiderhoek zo druk geweest is dat niet ieder aspect van de gebouwen genoeg aandacht heeft gekregen.